

Logopedie bij ondervoeding

Door Elly Cox en Annika van Hemert

Deze notitie Logopedie bij ondervoeding gaat in op de rol van de logopedist bij ondervoeding en is geschreven op verzoek van de stuurgroep Ondervoeding. Er wordt allereerst ingegaan op de rol van kauw- en slikproblemen op ondervoeding. Vervolgens wordt de rol van de logopedist bij ondervoeding toegelicht. Ten slotte besteden we aandacht aan het verwijzen naar de logopedie: wanneer kan een (huis)arts een patiënt doorsturen naar een logopedist voor verder logopedisch onderzoek en behandeling.

Op de website van de stuurgroep ondervoeding wordt alle informatie aangeboden over ondervoeding. Deze notitie zal hier daarom niet verder op ingaan.

Wat zijn kauw- en slikproblemen bij ondervoeding?

Kinderen en volwassenen bij wie sprake is van ondervoeding, kunnen problemen hebben met eten, drinken en slikken. Het kost een patiënt met eet- en drinkproblemen veel moeite om vocht en/of voeding in te nemen. Dit is afhankelijk van de oorzaak van het eet- en drinkprobleem.

Problemen met het innemen van vocht en voeding ontstaan door veranderingen in de structuren van de mond, de keel en het strottenhoofd. Bijvoorbeeld wanneer een tumor in het hoofd-halsgebied operatief wordt verwijderd. De verplaatsing van vocht en voeding van de mondholte naar de keelholte kan hierdoor veranderen, waardoor de patiënt op een andere manier moet eten, drinken en slikken.

Na hersenletsel (bijvoorbeeld CVA, ongeval, tumor) of een aandoening van het zenuwstelsel (bijvoorbeeld MS, Parkinson, A.L.S.) kunnen er problemen in de aansturing van spieren ontstaan, of kan er sprake van zijn een plaatselijke beschadiging. Ook hierdoor kan het eten, drinken en slikken minder goed gaan.

Stress en angst kunnen ook leiden tot problemen met het eten en drinken.

Problemen met het eten en drinken kunnen aanleiding geven tot zowel lichamelijke als sociale gevolgen. Naast ondervoeding kunnen er ook andere lichamelijke gevolgen zijn bijvoorbeeld:

- zich snel verslikken;
- misselijk zijn;
- een slinkende kaak waardoor de gebitsprothese niet meer goed past;
- een gestoorde sensibiliteit hebben in de mond/keelholte;
- verminderde doorgang hebben van de mond/keelholte; of
- moe of benauwd worden van het moeilijke eten of drinken.

Sociale gevolgen van kauw- en slikproblemen zijn bijvoorbeeld, dat dineren in een restaurant lastig is vanwege een aangepaste maaltijdconsistenties. Het plezier in het eten en drinken kan verdwijnen. Patiënten met problemen met eten, drinken en slikken kunnen bijvoorbeeld bang zijn om zich weer te verslikken. Daarnaast kunnen ouderen en mensen met een chronische of ernstige ziekte (als depressie, dementie of kanker) minder eetlust of een verminderde geur- en smaakbeleving hebben.

Wat kan de logopedist betekenen voor patiënten met ondervoedingsproblematiek?

De logopedist onderzoekt en behandelt patiënten met stoornissen in het eten, drinken, kauwen en slikken. Afhankelijk van de oorzaak en de ernst van het probleem stelt de logopedist in overleg met de patiënt een behandelplan op. Het doel van de interventie kan zich richten op het verminderen van het risico op verslikken, het verbeteren van de

voedingstoestand in samenwerking met de diëtist en / of het met meer plezier eten en drinken.

Ook kan door compensatiestrategieën of het trainen van specifieke spieren de stoornis behandeld worden. Daarnaast worden vaak adviezen aan de patiënt (en zijn omgeving) gegeven met betrekking tot bijvoorbeeld de houding tijdens de maaltijd en de consistentie van het voedsel. De logopedist kan ook adviezen geven over de wijze van aanbieden van vocht en voeding door een ander, indien de patiënt niet meer zelfstandig kan eten en drinken.

Door de consistentie te veranderen kan de patiënt soms eenvoudiger meer vocht / voeding tot zich te nemen. Een patiënt in een zwakke gezondheidstoestand hoeft dan bijvoorbeeld minder te kauwen en moeite te doen om te kunnen slikken, waardoor hij minder vermoeid raakt door de maaltijd. De logopedist overlegt hierover met de diëtist. Sommige patiënten met forse kauw- en slikproblemen krijgen sondevoeding, om naast verslikken, ook ondervoeding te voorkomen. Als dit het geval is, is het gewenst dat een logopedist betrokken wordt in de behandeling. De logopedist kan samen met de diëtist de patiënt met slikproblemen behandelen om de sondevoeding af te bouwen en veilig weer normale voeding te laten gebruiken.

De resultaten van de logopedische behandeling zijn in grote mate afhankelijk van de ernst en aard van het probleem. Er kunnen beperkingen blijven bestaan, waardoor bijvoorbeeld een bepaalde voedingsconsistentie noodzakelijk blijft of bepaalde voedingsmiddelen niet meer geslikt kunnen worden. De nadruk van de logopedische behandeling ligt dan op het zo aangenaam mogelijk maken van de eet- en drinkmomenten. De logopedist bekijkt in dat geval samen met de patiënt en zijn omgeving, hoe hij favoriete voedingsmiddelen toch op een veilige manier kan proeven, dan wel kan innemen.

Doorverwijzen naar een logopedist

Een patiënt met een hulpvraag op het gebied van kauwen en slikken kan o.a. doorgestuurd worden naar een logopedist, als hij/zij:

- een klacht/hulpvraag heeft over kauwen of slikken;
- een verlamming, krachtsverlies of verminderde sensibiliteit heeft in mond of keelgebied;
- een verminderde doorgang van neus of mond-keel heeft;
- gezwollen in het mond-keelgebied heeft;
- blijvende problemen heeft met het gebit of gebitsprothese, die blijvend het eten/drinken belemmeren;
- onverklaard en ongewenst gewichtsverlies heeft en hiervoor ook naar de diëtist gaat;
- voeding en vocht afweert;
- pijn aangeeft tijdens het kauwen en/of slikken;
- het gevoel heeft dat het eten blijft hangen/ niet zakt;
- bepaalde voeding/vocht niet meer eet/drinkt of veranderd heeft van consistentie.

Voor meer informatie over kauw- en slikproblemen

www.logopedie.nl of www.dysphagiaonline.com

Verantwoording

Elly Cox (logopedist) is beleidsmedewerker kwaliteit bij de NVLF en werkt in de ouderenzorg. Annika van Hemert (logopedist) is beleidsmedewerker kwaliteit bij de NVLF en werkt in een verpleeghuis. De NVLF (4000 leden) is de beroepsvereniging voor logopedisten uit het onderwijs, gezondheidszorg en de vrije vestiging.

Meer informatie over logopedie: www.logopedie.nl